

WYERS

Y. 100. 100.

INLEIDING

Maandag 13 februari, 15.00 uur: op het stadhuis geeft Burgemeester Van Thijn een korte perskonferentie. Als ging het om het 'verkoop' van de stad Amsterdam, kondigt hij het tijdstip van de ontruiming van Wijers de dag erna en de te voeren strategie aan.

Alles zal -als we Van Thijn moeten geloven- om vreedzaamheid en geweldloosheid draaien. De beruchte Noodverordening zal achterwege blijven.

En in het kader van de 'ontspanning' zal de feitelijke ontruiming voorafgegaan worden door een vredesmissie, die de krakersters alsnog de mogelijkheid moet bieden het pand vrijwillig te verlaten.

Begeleid door een persmap ("with the compliments of the press, publicity and information bureau of the city of Amsterdam") doet hij een gooi naar de gunst van de media. En later zal blijken dat de media gehapt hebben.

Niets meer over de langdurige, energieke, inventieve en consequent geweldloze strijd van de Wijersbewonerssters voor het behoud van hun pand. Dat die strijd uiteindelijk door politiegeweld in hun nadeel beslecht is, is droevig. Het College van Burgemeester en Wethouders hebben immers nooit inhoudelijk gereageerd op de plannen van de Wijersbewonerssters en hun ondersteunende organisaties. Net zo min hebben ze ooit één argument gezet tegenover de argumenten van Wijers tegen de hotelplannen en de city-vorming in de noordelijke binnenstad. De containers die dinsdag als afzetting rond Wijers geplaatst werden zijn in die zin dan ook een getrouwe afspiegeling van het gevoerde gemeente (wan-)beleid ten opzichte van Wijers.

Het aanbod van het Entrepôtdok was geen reëel aanbod. Dit aanbod deed men na het Wijerswerkkongres van juni 1983. De plannen van de bewoners bleken toen helemaal niet zo onhaalbaar als B&W altijd hadden gesuggerd. Wethouder Heerma (CDA) kwam toen met zijn dubbelbesluit: Wyers weg op de plek waar het nu staat en het Entrepôtdok als plek waar de plannen wel mochten worden uitgevoerd. Leuk voor de publieke opinie maar niet voor de Wijers-bewonerssters. Want die konden er niet allemaal in, de gevraagde huren niet opbrengen en geen aanloop verwachten voor hun winkels en horeka-activiteiten.

Om nog maar niet te spreken van het gifschandaal (de balken van het voormalige pakhuis waren bespoten met een stof die nog 50 jaar uitwaasemt).

Deed dit aanbod van de gemeente geen recht aan de plannen van de Wyersbewonerssters en gebruikerssters, het zei al helemaal niets over alle argumenten tegen een vestiging van een Holiday Inn Hotel.

Deze gooi naar de gunst van de publieke opinie leek zich maandag te herhalen.

Van Thijn lijkt de vredesduif, en zo wordt hij ook na afloop van de ontruiming door de media afgeschilderd. Maar het imago van vredesduif heeft hij enkel en alleen te danken aan de kraakbeweging. Hij was uiteraard op de hoogte van de discussies in de kraakbeweging na de ontruiming van de Lucky Luik, en van de te voeren strategie bij de ontruiming van Wyers. Het was de bewonerssters en gebruikerssters van Wyers er alles aan gelegen om geen geweld bij de ontruiming van het pand te gebruiken.

De status die van Thijn heeft kunnen bereiken als vredesduif, het slagen voor zijn 'examen', heeft dus niets met zijn 'open-kaart-strategie' en geweldloosheid te maken, maar alles met de tactiek van Wyers. Die tactiek maakte het Van Thijn mogelijk om het risico te nemen van een geweldloze ontruiming. En het nemen van zo'n risico is de moeite waard... Hoe onredelijk zal 'de' kraakbeweging lijken als ze er niet op in gaat. Hoe mooi wordt het falende beleid van de gemeente inzake Wyers verdoekt. En mocht het verkeerd gaan.....de M.E. was ruimschoots achter de hand.

Dinsdag 14 februari wordt de 'show' van Ed opgevoerd.

Om 9.00 treedt de aangekondigde 'vredesmissie' aan: plaatsvervangend Hoofdcommissaris De Rhodes, een deurwaarder en een aantal agenten met de platte pet. Het ultimatum wordt gesteld: om 10.00 uur zal tot ontruiming worden overgegaan (gezien de rechterlijke uitspraken, de gemeenteraadsbesluiten enz. enz.) en de mogelijkheid bestaat nu nog het pand vrijwillig te verlaten, aldus de inhoud van de 'vredesmissie'.

De 'vredesmissie' wordt uitgelegd als een definitieve oorlogsverklaring aan het adres van Wyers. Want Wyers past niet in het beeld dat de gemeente heeft van de toekomst van de binnenstad van Amsterdam. Zij hebben andere belangen te dienen en willen hotels, Y-boulevards, city-voorming. Geen Wyers.

Om half elf gaat 'de aanpak die gericht is op geweldloze ontruiming' (uit: Persbericht bureau Voorlichting van de gemeente) in z'n werk. De M.E. draaft op in 'vredestenue': dat bestaat uit een M.E.-uniform, een vuurwapen, een wapenstok en al het andere wat er bij hoort als bandjes die je om polsen kunt draaien om het wegslepen te vergemakkelijken omdat ze zo'n pijn doen.

Helm en schild ontbreken inderdaad, maar er treedt wel een begripsinflatie op w.b. het woord 'vrede'.

Na veel getreuzel en gewacht worden de eerste aanstalten gemaakt om mensen weg te slepen. Als al snel blijkt dat de M.E. zich niet weet te beheersen besluiten de nog aanwezigen rond 12.30 het pand vrijwillig te verlaten om niet aan het geweld van de M.E., die zich dan al absoluut niet meer weet te beheersen, mee te hoeven doen. De mensen worden in de tegenover Wyers gelegen Klimopsteeg 'gedreven' en om het e.e.a. enigszins te bespoedigen worden er paarden op af gestuurd.

Tot zover was de show van Ed gepland. Wat hierna zou gebeuren was niet van te voren te plannen. We kunnen dan ook konkluderen dat wat er na gebeurd is ook evenredig uit de hand is gelopen.

In de hiernavolgende hoofdstukken zal ingegaan worden om het hoe en waarom van het achterwege laten van de Noodverordening, de bij het PKB binnengekomen klachten, het gedrag van de 'stillen' en wordt tenslotte het politie-optreden bij Wijers vergeleken worden met de aanbevelingen die door de politie en de commissie Roethof gedaan zijn n.a.v. het politie-optreden bij de ontruiming van de Lucky Luik, 11 en 12 oktober 1982.

GEEN NOODVERORDENING ?

Een opmerkelijk item tijdens de perskonferentie van burgemeester van Thijn vormde de aankondiging dat hij voornemens was geen noodverordening uit te vaardigen:

"Een bijdrage tot normalisering van het klimaat rond de ontruiming is ook mijn voornemen om geen noodverordening uit te vaardigen. Dat neemt niet weg dat alle voorbereidingen getroffen zijn om als er onverhoopt elders in de stad toch problemen ontstaan, zoals in het verleden bij herhaling is gebeurd, daartegen op te treden. Het gebruikelijke instrumentarium lijkt mij daartoe echter voldoende."

Uiteraard is een noodverordening niet nodig, als de te ontruimen bewoners van Wijers van te voren aankondigen dat ze massaal geweldloos verzet zullen bieden.

Impliciet valt van Thijn met deze uitspraak zijn voorganger Polak af. Deze had immers ten tijde van de Luik gezegd, dat "de gebruikelijke juridische middelen tot optreden tegen verstoorders van de openbare orde in geval van massale ordeverstoringen te kort schieten, zoals in het verleden meermaals is gebleken". Deze 'konstatering' was voor hem aanleiding een ongekend zware openbare orde-maatregel te nemen: de noodverordening.

De gevolgen waren desastreus. Er kwam een nog nooit vertoonde grote stroom zware klachten binnen bij het Klachtenburo (95!), er werden veel arrestaties gemaakt (172!) van wie het grootste deel weer moest worden heengezonden bij gebrek aan leuws (100!), en nog meer mensen werden 'alleen maar' in elkaar geslagen en op straat achter gelaten. Het beoogde effect (het van de straat halen van de 'harde kern') werd niet bereikt. In plaats daarvan werd er op grote schaal mishandeld door M.E.-ers en stillen.

Gelukkig hebben we iets dergelijks deze keer niet meegemaakt. Maar het is voor het Klachtenburo de vraag of van Thijn wel de duif is die hij voorgeeft te zijn. Welke maatregelen had men dan in petto om moeilijkheden te voorkomen? Bij nadere bespreking blijken er drie addertjes onder het gras te zitten, waardoor het de vraag wordt of het instrumentarium dat van Thijn wilde gebruiken nu echt wel zo gebruikelijk is.

Het eerste addertje onder het gras betreft de nieuwe APV (Algemene Plaatselijke Verordening). Polak had daar ten tijde van de Lucky Luik nog niet de beschikking over, omdat die pas 1 april 1983 inging. Het gaat hierbij om artikel 53 1e en 2e lid. Artikel 53 eerste lid verbiedt alleen om de orde te verstoren, personen lastig te vallen of te vechten op of aan de openbare weg. Alleen maar nog redelijk duidelijk konstateerbare handelingen dus. Artikel 53 tweede lid is al een stuk vager en daardoor gevaarlijker: "Het is verboden op genoemde plaatsen een voorwerp of een stof, keimelijk (onderstreping Klachtenburo) meegebracht om de openbare orde te verstoren, bij zich te hebben". Om at voor voorwerpen het hierbij gaat wordt niet nader omschreven en er wordt niet eens de eis gesteld dat er een rel gaande moet zijn! De politie krijgt hiermee permanent een ongehoord grote beoordelingsvrijheid. Als iemands smoe een agent niet aanstaat, kan een bosje prei al te veel zijn. En dat het met het onderscheidingsvermogen van de amsterdamse politie niet al te best gesteld is, leert ons niet alleen de geschiedenis van de Lucky Luik, maar ook de dagelijkse praktijk van het Klachtenburo.

Door middel van artikel 3 APV beschikt de amsterdamse politie ten minste op het gebied van voorwerpen over een permanent soort noodverordening.

Het tweede addertje kwam onder het gras vandaan op een perskonferentie van de politie op dinsdagochtend 14 februari. Daar kondigde men aan een zeer ruime interpretatie te geven aan artikel 141 wetboek van Strafrecht, dat handelt over 'openbare geweldpleging'. Men vertelde, dat als er uit een groep een steen gegooid zou worden, deze hele groep opgepakt zou worden en men op het bureau wel zou uitzoeken wie precies de steen gegooid had. Dit riekt verdacht veel naar wéér een nieuwe methode van preventief arresteren, nadat eerdere pogingen mislukt zijn (de methode Valken) of niet bleken te werken (de noodverordening). Het volstaat dan ook om hier de woorden van de toenmalige minister van Justitie de Ruiter in antwoord op Kamervragen over de methode Valken te herhalen: "preventief arresteren is niet toelaatbaar. Hoe moeilijk het ook soms is om een gericht arrestatiebeleid te voeren, dit mag geen belemmering zijn voor een rationeel justitieel beleid. De politie moet zich richten op het arresteren van mensen, verdacht van ernstige strafbare feiten. De meelopers moeten geïsoleerd worden van de aanstichters".

Tenslotte kent ons strafrecht geen strafbaarstelling van door groepen gepleegde delikten, de politie moet een individuele dader kunnen aanwijzen. Als er uit een groep een steen gegooid wordt kan men op grond daarvan onmogelijk de hele groep oppakken. Dan worden er altijd de-grootte-van-de-groep-minus-één te veel mensen opgepakt. Artikel 141 Sr mag niet gebruikt worden om mensen die geen strafbaar feit begaan enkel en alleen omdat ze in de buurt staan van iemand die dat wel doet óók maar op te pakken.

Het derde addertje kwam aan het licht tijdens de ontruiming van Wyers zelf. De mensen die Wyers uitgesleept werden, werden met GVB-bussen buiten de afzetting gebracht. De eerste bus stopte nog netjes bij het Havengebouw achter het station, een afstand van pakweg 500 meter. De vierde en laatste bus stopte pas in het Oostelijk Havengebied, een afstand van 6 kilometer van Wyers.

Dit is niets meer of minder dan de methode Koppejan. Deze inspekteur van politie liet in 1966 Vietnamdemonstranten oppakken en door M.E.-bussen naar de rand van de stad brengen, ver van enig openbaar vervoer. Zo was men gedwongen een stevige tippel terug te maken. Dit is een vorm van wederrechtelijke vrijheidsberoving. Ofwel men arresteert iedereen en brengt hen over naar het bureau ofwel men brengt demonstranten buiten het afgezette gebied, waarna men weer een vrij mens behoort te zijn. Maar droppen aan de rand van de stad 'vindt geen steun in het recht'.

Nadat dit gezegd is, is het logies dat van Thijn en de politie geen gebruik gemaakt hebben van een noodverordening. Ze hoefden niet (vanwege de strategie van Wyers) én andere maatregelen (met een juridies even wankel of omstreden basis) lagen klaar.

Elukkig genoeg is er van dit alles vrij spaarzaam gebruik gemaakt. Soms omdat het niet hoefde (er zijn zeer weinig stenen gegooid) of omdat het verhinderd werd, zoals de bussen die er niet meer door kwamen omdat er mensen voor op de grond gingen zitten. Maar de principiële vraag of dit allemaal zomaar kan blijven staan. Het gaat er tenslotte niet om hoe er deze keer feitelijk gebruik van gemaakt is, maar hoe er gebruik van gemaakt had kunnen worden. En dáár houden we ons hart voor vast.

DE KLACHTEN

Volgens burgemeester van Thijn voorzag het plan van aanpak van de Wyers-ontruiming in het beginsel van evenredigheid en flexibiliteit. "De hele aanpak is erop gericht onnodig geweld te vermijden".

Wat is er nu van dit mooie streven terecht gekomen? Heeft de politie een bijdrage geleverd aan een doorbreking van de geweldsspiraal? Is het onnodige geweld waar van Thijn van sprak nu werkelijk voorkomen? (Kan iemand mij uitleggen waar precies de grens ligt tussen nodig en onnodig geweld?)

Voor het antwoord op deze vragen moeten we kijken naar de bij het Klachtenburo Politie-optreden binnengekomen klachten en getuigeverklaringen. Uit die verhalen komt duidelijk het beeld naar voren dat er toch weer veel onnodig politiegeweld heeft plaatsgevonden. De klachten zijn te groeperen naar vier clusters, opeenhopingen van klachten dus.

- De Martelaarsgracht.

Vanaf het begin van de ontruiming is het daar onrustig geweest. Alle M.E. en materieel kwam van die kant, en later moesten aan die kant de GVB-bussen met uit Wyers gesleepte mensen er weer uit. Toen omstanders eenmaal doorkregen waar die bussen voor bedoeld waren, ging men voor de bussen op de grond zitten. Het politieoptreden daartegen leidde tot hachelijke situaties. De eerste keer liepen ruiters te paard dwars door de zittende menigte. Vorderingen om zich te verwijderen werden hierbij niet gegeven. Bij de volgende bus begonnen busjes met aanhoudingseenheden op de menigte in te rijden, daarin gevolgd door M.E.-bussen. Middenin die hektiese situatie vond een aanhoudingseenheid het ook nog nodig een arrestatie te maken. Het betrof hier een jongen die op de grond zat. De arrestatie werd gemaakt met getrokken pistool.

De klachten richten zich hier tegen:

- het inrijden met paarden op een zittende menigte.
- het inrijden met busjes op het publiek.
- midden in een opgefokte situatie een volstrekt willekeurige arrestatie maken met getrokken pistool.

- De ontruiming van Wyers zelf.

Tijdens de ontruiming is gebleken dat de politie niet in staat is zonder geweld te reageren op geweldloos verzet. De nu volgende beschrijving van de gang van zaken tijdens de ontruiming zelf ontleen wij aan het door 12 advocaten en 2 universitaire juristen opgestelde rapport daarover.

" Toen om plm. 10.15 uur het rolluik was geopend, was de politie met haar voorbereidingen nog niet klaar. Er moest een kwartier gewacht worden, welke tijd in een vrij ludieke sfeer werd doorgebracht. Om plm. 10.30 uur kwamen de eerste M.E.-ers binnen, steeds in twee groepjes van vier man. Deze begonnen aanvankelijk zonder overdreven geweld aan de mensen van Wyers te trekken, die elkaar in een menselijke ketting vasthielden en terugtrokken. Een voor een werden zij uit de ketting losgetrokken en naar de klaarstaande bussen gebracht. Het lostrekken ging langzaam en het duurde geruime tijd voordat een bus gevuld was. Reeds na ongeveer 5 minuten begonnen de eerste M.E.-ers hun zelfbeheersing te verliezen en te slaan en te schoppen. In dat stadium werden zij nog telkens door hun kommandant teruggefloten. De groepjes van vier M.E.-ers werden aanvankelijk ook regelmatig afgelost. Bovendien kwamen nieuwe bussen te langzaam aan, waardoor pauzes ontstonden, die een zekere ontspanning gaven aan beide kanten.

Van geweld van de kant van de mensen van Wyers was niets te merken. Daar had men ook niet veel mogelijkheden toe: handen en voeten werden gebruikt

om binnen te blijven en elkaar vast te houden, niet om de M.E. te lijf te gaan. Een poging van de politie om de mensen aan plastic handboeien naar buiten te slepen mislukte.

" In de loop van het eerste uur werd het M.E.-optreden gaandeweg harder. De individuele geweldsuitbarstingen namen toe, steeds minder werden deze onbeheerste politiemensen door hun commandant teruggedroepen, van het twee keer vier ritme was weinig of niets meer te zien, nadat besloten was de afvoer van Wyers-mensen per bus te staken en hen door een M.E.-cordon buiten de afzetting te brengen ging het wegtrekken continu door, wat ook gepaard ging met toenemend geweld. Steeds meer M.E.-ers bevonden zich tegelijk in het pand en zij drongen steeds verder naar binnen. Hun optreden werd agressiever en wekte de indruk niet meer onder controle van enig gezag te staan. Rond twaalf uur werd een bewoner, die zich achter het hek van spijlen bevond, daar aan zijn haren doorheen getrokken en afgevoerd. Even later konden Wyers-mensen nog het voorkomen dat een ander aan zijn sjaal door de spijlen werd getrokken.

Iets later bevonden zich dertig à veertig M.E.-ers in het pand, die zeker tien à vijftien meter naar binnengedrongen waren. Daar begonnen zij in het wilde weg mensen te slaan en te grijpen, waarop gevechten uitbraken. Daarop greep een van de leiders van de ontruiming aan de Wyers-kant, de kraker Jaap, zijn megafoon en gebaarde naar de M.E. dat hij iets wilde zeggen tegen de Wyers-mensen. Hij kreeg daartoe vlot de gelegenheid en er ontstond een gevechtspauze. Kraker Jaap stelde door de megafoon de Wyers-mensen voor om, nu het geweld zo grof was geworden, het pand vrijwillig te verlaten, omdat dat de enige manier was om de eigen strategie van geweldloosheid tot het einde toe door te voeren, dit voorstel werd aanvaard en alle aanwezigen verlieten het pand."

Over het afvoeren van de mensen tot buiten de afzetting:

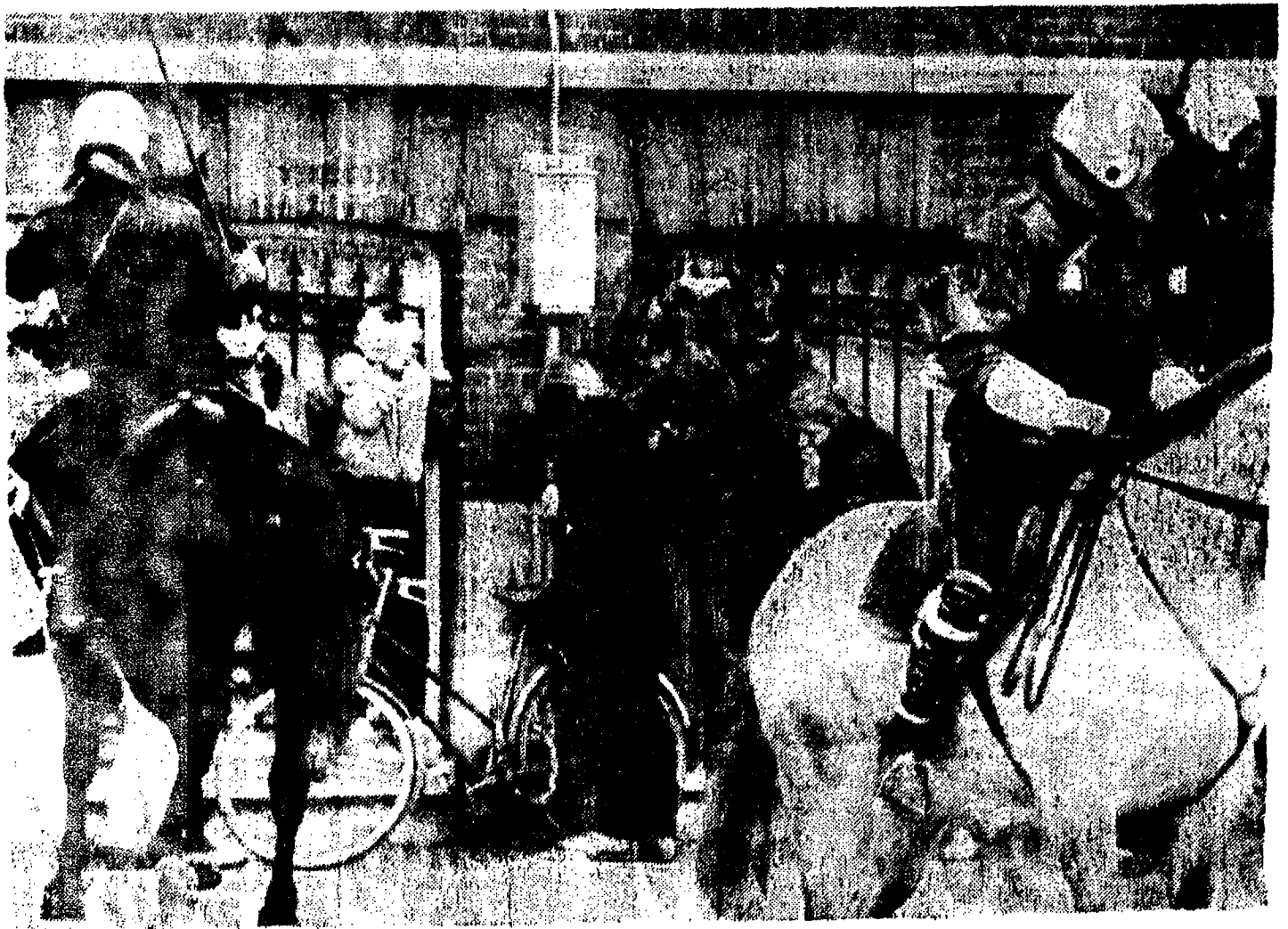
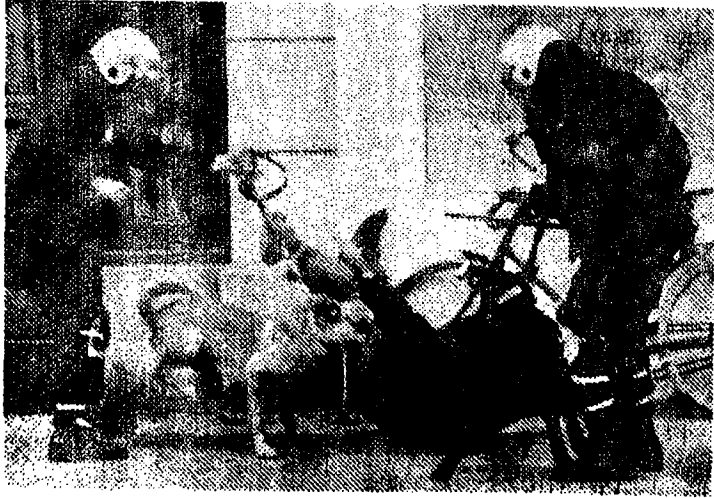
" De eerste Wyers-mensen werden in bussen afgevoerd. Omdat het lostrekken langzaam verliep kregen zij in de bussen de gelegenheid de noodluiken te openen en op het dak te klimmen. Sommigen ontsnapten op die manier en gingen terug naar Wyers, anderen bleven op het dak zitten."

De Groene Amsterdammer maakt het verhaal af:

" Van Gert en anderen hoor ik later hoe dat gegaan is: een dodenrit, met een paar mensen die op het dak waren geklommen en er niet meer af konden, scheurend door de bochten, onder een viadukt door -net op tijd plat, anders waren ze er geweest- binnen gevechten met de chauffeurs: stop, stop ! Bij het Havengebouw, buiten het bereik van de pers, werden allen gefouilleerd -overigens zonder een juridische basis, want het was een civiele ontruiming en geen strafrechtelijke zaak- waarbij het opulouw tot gevechten kwam, toen de mannelijke M.E.-ers ook de meisjes wilden aftasten."

Het vervolg van het relaas van de advocaten:

" Toen uiteindelijk de honderden mensen Wyers vrijwillig verlieten, werden zij door een M.E.-cordon geleid en vervolgens het slechts plm. 2 meter brede Klimopstraatje ingeloodst. Aan het einde daarvan bevonden zich twee politiemannen te paard, die de mensen tegen hielden. Dit leidde tot de uiterst gevaarlijke situatie, waarbij de mensen aan de ene kant het steegje werden ingestuurd en aan de andere kant er niet uitgelaten. Toen een groot deel van de stoet zich in de steeg bevond ontstond een levensgevaarlijke situatie doordat 3 M.E.-ers te paard het nodig vonden de steeg in te galopperen."

De klachten richten zich hiertegen:

- al na vijf minuten verliezen individuele M.E.-ers hun zelfbeheersing. Dat zij daar bij terug gefloten werden is op zich een goede zaak, maar het feit dat dat nodig is.....
- de tolerantiegrens van de M.E.-commandanten ten aanzien van het sleepwerk van hun M.E.-ers bereikte gaandeweg een onaanvaardbare hoogte
- Het gebruik van plastic handboeien om mensen los te trekken.
- Een 'dodenrit' van een GVB-bus met mensen op het dak die ter nauwernood aan de dood ontsnapt zijn door net op tijd te weten bukken voor een viaduct.
- Het fouilleren van de inzittenden van de eerste bus zonder juridische basis.
- Het door mannelijk M.E.-ers fouilleren van vrouwelijke Wyersbewoonsters.
- Het gebruik van de methode Koppejan bij latere bussen
- Het inrijden van politie te paard op een vol met mensen gepakt twee meter breed steegje, terwijl de andere kant van de steeg versperd werd door twee andere ruiters.

- De Nieuwe Zijds Voorburgwal 's middags.

De Nieuwe Zijds is een klassiek terrein voor een rel: een lange brede straat met aan weerszijden vele steegjes, waarvan sommigen doodlopend. Het is hier dat het meeste en zwaarste geweld is gebruikt en individuele M.E.-ers er ver over de schreef zijn gegaan.

Vanaf het moment dat er containers geplaatst werden dwars over de Nwe. Zijds tot laat in de middag is het onrustig geweest. Vroeg in de middag trad de politie vooral op met charges van afwisselend M.E., ruiters en honden. Later in de middag gaan de klachten vooral over het insluiten en afstraffen in steegjes door M.E.-ers en het optreden van 'stillen'.

Wat bij de vele charges opvalt is dat ze er niet op gericht waren het publiek te verspreiden, maar dat ruiters, honden en M.E.-ers er duidelijk op uit waren 'mensen te grazen te nemen'. Vorderingen werden daarbij vaak achterwege gelaten.

Het is verschillende keren voorgekomen, dat honden hun slachtoffer niet meer wilden loslaten. Een oude man werd door een hond gebeten. Toen de M.E.-ers in de gaten kregen dat daar een foto van gemaakt werd, werden de honden op deze fotograaf losgelaten. Een andere jongen werd door drie honden tegelijk gebeten. De willekeur blijkt hier uit het feit dat deze mensen wel een afstraffing ondergingen, maar niet werden gearresteerd. Terwijl de jongen op de grond lag, wilde een M.E.-bus optrekken. Een M.E.-er sprong nog net tussen de bus en de jongen, anders was hij zeker overreden.

Wat later op de middag verscheen er een viertal busjes en twee Chevrolets met stillen op de Nieuwe Zijds. Zij posteerden zich tussen het publiek op de trambaan. Er werd niets tegen hen gedaan of gegoid. Toch meldden ooggetuigen dat de busjes een aantal keer met hoge snelheid op het publiek inreden, ergens in de achterhoede een arrestant maakten, even weg gingen en binnen tien minuten terug waren om het spelletje te herhalen. Met name de Chevrolets maakten zich hierbij gehaat door met geopende portieren te rijden. Zeker een keer werd een arrestatie gemaakt door eerst iemand aan te rijden. Het verweer van de politie dat de hoge snelheid nodig was om arrestanten te maken snijdt geen hout: de busjes reden zo snel, en over een afstand van zeker honderd meter, dat ze in die tijd hun prooi al lang voorbij gesneld waren.

Later op de middag zijn ook herhaaldelijk mensen door de M.E. ingesloten in steegjes tussen de Nieuwe Zijds en de Nieuwendijk. In een geval ging het om een groep van vijftien personen die klem kwam te zitten tussen twee linies in de St. Geertruidensteeg. Daarbij vielen rake klappen. Hoewel een jongen duidelijk hoorbaar riep 'sla niet, ik kan geen kant op'

werd met de wapenstok zijn bril z'n oog ingeslagen. Bij een soortgelijke insluiting kreeg een jongen een klap met een wapenstok waardoor zijn neus brak.

De klachten hebben hier betrekking op:

- algemeen: het optreden van de politie was niet gericht op het verspreiden van het publiek, maar op het te grazen nemen van mensen.
- Het door stillenbusjes op hoge snelheid inrijden op het publiek en willekeurig arrestaties maken
- Het insluiten en in elkaar slaan van mensen in steegjes door M.E.-ers.

- 's Avonds na de demonstratie.

's Avonds was er een demonstratie van het Amstelveld via Wyers en het Hoofdburo naar de Nieuwe Zijds. Tijdens de hele tocht door de stad bleef het rustig, er werd alleen wat gegooid met verrotte spitskool en de alom tegenwoordige stillen traden niet op. Op de Nieuwe Zijds aangekomen werden ruiten ingegooid bij een uitzendburo, de Scientology Church, een bank, het paleis en een restaurant. Toen de kop van de stoet op de Nieuwe Zijds tussen de Nieuwe Kerk en de containerafzetting stond, was het kennelijk tijd om de M.E. en de aanhoudingseenheden 'uit te laten'. Een bewoner van de Nieuwe Zijds: "Bij mij voor de deur stonden twintig busjes M.E., tien minuten later stonden er nog maar vier en was er ook nog een waterwerper langsgelopen."

lak voor de grote uittocht werd er met traangas geschoten. Navraag bij politievoorlichting leerde ons dat dit gebeurd is zonder toestemming van de algemeen commandant. Op eigen houtje dus.

De mensen uit de demonstratie werden nu door M.E. en stillen alle kanten opgejaagd. Daarbij is weer door busjes op mensen ingereden. Op de Dam werd het waterkanon ingezet.

Op de politieradio waren naast triomfantelijke meldingen ook kritiese agenten te horen die melding maakten van beestachtig optreden van collega's. Uiteindelijk werd gemeld over de radio dat het optreden "naar genoeg" was geweest.

- Conclusie

We moeten dus konstateren dat wel degelijk en zelfs op vrij grote schaal onnodig politiegeweld is toegepast.

Tussen het in de media geschetste beeld van een geweldloze ontruiming en de door ons gekonstateerde praktijk zit een groot gat.

Het politie-optreden volgde het welbekende patroon: redelijk binnen de perken zolang het om Wyers zelf, binnen het gezicht van de pers of vroeg op de dag was; en soms toch weer fors alle perken te buiten gaand als het verder van Wijers, uit het gezicht van de pers of later op de dag was.

- Gewonden

Aparte aandacht verdienen nog de gewonden. Volgens een opgave van de GG&GD waren er dinsdagmiddag om half vijf via haar twaalf gewonden afgevoerd. Het is zeer waarschijnlijk dat ook na half vijf nog gewonden zijn gevallen, maar de GG&GD kon ons hierover geen getallen geven.

Het enige bekende geval betreft hier de 's ochtends door een steen aan zijn hoofd getroffen fotograaf. Over de aard van de verwondingen van de overige elf, waaronder geen politie-agenten, wilde de GG&GD geen mededelingen doen.

Uit de op het Klachtenburo binnengekomen klachten blijkt het volgende:

- bij een jongen is, terwijl hij zich had overgegeven, z'n bril in zijn oog geslagen. De stukjes glas zijn weer verwijderd, maar waarschijnlijk treedt er blijvend verminderd gezichtsvermogen op en is er een vergrote kans op staar.
- Bij een andere jongen brak zijn neus door een slag met een wapenstok. Ook hier betrof het een insluiting in een steegje.
- Een jongen heeft hondenbeten aan hoofd en wang.
- Een meisje kwam uit het postkantoor, wilde haar fiets van het slot halen, en werd te grazen genomen door een politiehond.
- Een meisje is dusdonig door een politiehond in haar onderarmen gebeten dat ze nu (twee weken later) nog niet zelf haar klacht op papier kan

zetten.

- Een jongen werd door honden (3) in beide onderarmen gebeten.

De aard van de verwondingen is zwaar als we dit met vorige gelegenheden vergelijken. Wederom een indicatie dat er tussen het in de media geschetste beeld van een geweldloze ontruiming en de door ons gekonstateerde praktijk een groot gat zit.

- Klachten.

Bij het Klachtenburo Politie-optreden zijn na de ontruiming tot nu toe (twee weken nadien) tien klachten binnengekomen. Daarnaast zijn er nog een aantal getuigenverklaringen over situaties waarin de betrokkenen zelf geen klacht hebben ingediend.

Dit zijn er aanzienlijk minder als bij de Lucky Luik. De kraakbeweging, de bewonerssters van Wyers voorop, hebben uit die ontruiming hun les getrokken, en zijn de strijd aangegaan op basis van argumenten en massaal geweldloos verzet. Ook de politie heeft wel iets geleerd sinds de Lucky Luik. Bij de ontruiming van Wijers zijn duidelijk de volgende lessen van de Luik te herkennen:

- het niet van tevoren aankondigen van een ontruiming leidt tot grote kans op brokken met mensen die een voordehand liggende reden hebben om in de buurt te zijn (zoals bij de Lucky Luik: omwonenden, schoolkinderen, winkelpubliek, museumbezoekersters, mensen van en naar hun werk etc.).
- De politie moet ruim van te voren weten wanneer ze moeten ontruimen. Bij de Luik wist ze dat niet, waardoor ze in het begin weifelend optrad en haar later haar gram ging halen.
- De politie moet geen nieuwe en onbekende bevoegdheden krijgen (zoals een Noodverordening) in de praktijk leidt dit tot onzekerheid en een veel te ruim interpreteren van maatregelen.
- Er moet vanuit het Hoofdburo strakke leiding gegeven worden zodat voorkomen wordt dat eenheden op eigen houtje charges gaan ondernemen.
- Het plaatsen van containers voorkomt dat de M.E. 'stenen staat te happen'. Die frustraties worden vervolgens anders bij charges afgereageerd.
- Geregelde aflossing voorkomt het hoog op laten lopen van frustraties.

Van Thijn en Valken werden door de media het graf ingeprezen voor hun 'geweldloze' aanpak en 'open-kaart' beleid. Volgens ons komt hen geen lof toe voor zaken die vanzelfsprekend zouden behoren te zijn, en moeten wij helaas nogal wat vraagtekens plaatsen bij het geweldloze karakter van de ontruimingsdag. Bijna alle bovenstaande 'lessen' zijn gericht op de M.E.. De honden, paarden en stillen krijgen duidelijk minder aandacht en dat is aan de klachten ook goed te merken. Niet dat alle M.E.-ers onmiddellijk engelen zijn geworden, een betere organisatie van de M.E. van bovenaf blijkt, getuige het optreden in de steegjes, nog geen garantie te zijn dat individuele M.E.-ers niet over de schreef gaan.

Het feit dat er weinig klachten bij het Klachtenburo zijn ingediend wijten wij aan o.a. de afhandeling van de Lucky Luik klachten. Van 73 ingediende klachten is niets meer terecht gekomen dan een dik rapport zonder dat de individuele klagers te weten kwamen of hun klacht nu terecht was of niet. 22 door de rijksrecherche onderzochte klachten leidden een jaar later tot 22 standaardbrieven met de mededeling dat de betrokken politie-funktionaris niet te achterhalen was en dat de klacht dus werd geseponeerd. Zo bloedde een veelbelovende koerswijziging bij de politie dood. Het serieuze onderzoek van de klachten is voor niet veel meer gebruikt dan het smeren van de M.E.-machine: hoe zetten we een ontruiming door zonder de smet van veel klachten op ons te krijgen?

Het is begrijpelijk dat klagerssters aan zo'n gebruik van hun klachten niet mee willen werken.

De uitspraak van Burgemeester Van Thijn voor de microfoon van Radio STAD op 25 november 1983 ("als elke M.E.-er strafrechtelijk vervolgd zou kun-

nen worden, wil niemand meer bij de M.E.") zal het vertrouwen van het publiek in de Amsterdamse klachtenprocedure niet vergroten. En ook de uitspraak van Hc. Valken in Trouw van 15 februari j.l. geciteerd, waarin hij charges, mag er wezen. Om de controle op individuele M.E.-ers en 'stillen' te vergroten is het misschien raadzaam om de z.g. rugnummers voor deze politie-ambtenaren in te voeren.

Daarnaast moet er nu eindelijk eens een onafhankelijke klachtenprocedure ingevoerd worden in Amsterdam.

Zolang dit niet het geval is zal het Klachtenburo klagerssters over groot-schalig politie-optreden adviseren hun klacht niet bij de Amsterdamse politie in te dienen, maar bij de Nationale Ombudsman.

De nieuwe kleren van de burgemeester

...En de burgemeester zei: „De Mobiele Eenheid draagt een vredesuniform.“ En alle verslaggevers zeiden en schreven: „Kijk, de Mobiele Eenheid draagt een vredesuniform!“ Een oud sprookje herleeft. Want waaruit bestond dat 'vredesuniform'? Een ME-uniform, een vuurwapen, een wapenstok en al het andere normale toebehoren. Slechts helm en schild ontbraken. Sinds enige jaren laten politie- en justitieautoriteiten ons weten, „dat de beeldvorming van de politie moet verbeteren“.

★ ★ ★

De technologie van de politieke beheersing kent haar eigen taalgebruik. Van belang is het daarbij de grofheid van het technologische geweldspotentieel te maskeren. In Engeland heet reilenbestrijding 'peace-keeping'. Militair geschoolde theoretici als Frank Kitson en Richard Clutterbuck, die beide hun strepen haalden in Noord-Ierland, hebben in een aantal boeken de grondregels voor 'peace-keeping' beschreven. In werken met de veelzeggende titels als *The Media and Political Violence, Protest and Urban Guerrilla* (Clutterbuck) en *Low Intensity Operations* (Kitson) bepleiten zij met verbijsterende openhartigheid een goed gedoseerde combinatie van technologische wapens en propaganda. Zij teren hierbij op de lange traditie van de Britten in hun koloniën waar zij zich konden scholen in 'peace-keeping' door middel van wapens en propaganda. De Nederlandse oud politie-inspecteur Piet van Reenen beschrijft in zijn boek *Overheidsgeweld* dezelfde strategieën voor reilenbestrijding: „De vraag is niet: hoe houden we de mensen eronder? De vraag is: hoe houden we ze gehoorzaam?“

Je zou bijna gaan geloven dat Amsterdams burgemeester van Thijn al deze semi-militaire handboeken de dagen voor de ontruiming van Wyers onder zijn hoofdkussen had liggen, zo stemt zijn strategie overeen met wat Kitson, Clutterbuck en andere theoretici aanbevelen. Een van de eerste regels bij het voorkomen of bestrijden van een rel is „een openlijke (can-

did) en nauwe werkrelatie met de nieuwsmidia.“ De overheid moet zich ervan verzekeren dat haar versie van de gebeurtenissen door de media wordt verspreid. De Britse militairen schrijven onverbloemd over 'using the media'. En, gezegd moet worden, de Nederlandse media hebben zich dit keer laten gebruiken. Wat te denken van de verrukte beschrijvingen van de 'nieuwe' en 'unieke' 'openheid' van de burgemeester.

Tijdens de perskonferentie aan de vooravond van de ontruiming bewerkte de burgemeester naar hartelust de publieke opinie. Nadrukkelijk gebruik van het woord 'overtuiging', de mededeling dat de noodverordening niet zou worden afgekondigd (alsof dat met de nieuwe *Algemene Politieverordening* (APV) nog nodig was), de verzekering, dat er in Wyers geen traangas zou worden gebruikt (een hele oplichting, maar het gebruik van traangas was al aan stringente beperkingen gebonden; zeker het gebruik bij nenshuis).

Tijdens de perskonferentie van de politie de ochtend voor de ontruiming zette politievoorlichting deze 'nieuwe en unieke' aanpak voort. De pers kreeg onder embargo tot tien uur informatie over de strategie. „Op basis van vertrouwen“, zei de voorlichter, en: „We stellen ons kwetsbaar op.“ Dit alles, omdat „we een goede relatie met de pers willen, want we willen een goede verslaglegging van het gebeuren.“ Van af dat moment aten de verslaggevers uit hun hand. Spinnend van tevredenheid togen ze aan het werk en vertelden ons over de 'vredesmissie' en over het 'vredesuniform'. Kitson zou tevreden zijn geweest als hij het had gevolgd. Hij schreef immers, dat het gaat om „psychologische operaties en propaganda, daar waar de overheid niet alleen acties moet beantwoorden die de vijand onderneemt om sympathie voor zijn zaak bij het publiek te verwerven, maar ook zijn eigen programma op een aantrekkelijker manier moet overbrengen“.

★ ★ ★

De mate van geweld bij de reilenbestrijding

wordt bepaald door de publieke opinie. De rode draad in de genoemde handboeken is, dat de overheid ervoor moet waken te veel geweld te gebruiken. Het maximale politieke effect wordt bereikt wanneer het publiek in de veronderstelling verkeert dat de politie zich beheerst en terughoudend heeft opgesteld. Te veel geweld werkt als een boemerang.

Wanneer de 'vijand' zich dus geweldloos opstelt – zoals in het geval Wyers – blijft er voor de overheid niet veel anders over dan zich ook met een minimum aan geweld te manifesteren. Des te belangrijker wordt dan de slag om de media. Op die manier valt er toch optimaal politiek effect te behalen. Ook het recht noemt Kitson in dit verband als 'wapen'. Immers, de werking van het recht is onzichtbaar en voor het publiek weinig schokkend. Kollektieve arrestaties en een handige APV zijn juridische middelen die door Kitson dan ook ten eerste worden toegejuicht.

Over de intenties van de nieuwe Amsterdamse burgemeester hebben we het hier niet. We nemen graag aan, dat hij een zo elegant mogelijke ontruiming met een menselijk gezicht ook echt heeft gewild. Maar ook hij heeft te maken met de mechanismen van de technologische reilenbestrijding.

De combinatie van vernuftige technologie – de helikopter met videoapparatuur en beeld- en geluidskontakt met het hoofdbureau, de waterwerper, het traangas, de pistolen en wapenstokken en die verrassende nieuwe *Chevrolets* vol met stillen (die zich overigens ontwikkelen tot een gevaarlijk soort halfpolitie) – en een uitgeknipte propaganda, maken een flexibeler beleid mogelijk. Met menslievendheid heeft de keuze voor meer of minder geweld weinig te maken. „De logika van de geweldloosheid, de geweldsterughoudendheid en het geweld in reilen is een politieke logika“, stelt van Reenen nuchter vast. De rest, dat zijn de nieuwe kleren van de burgemeester.

HEIKELIEN VERRIJN STUAHT

in: de Groene Amsterdammer
22 februari 1984

Hoe stillen zich onttrekken aan elke discipline.

Was de ontruiming van Wijers nog enigszins rustig verlopen, wat het resultaat was van het gedisciplineerde optreden van de kraakbeweging met het doel koste wat kost geweld van hun zijde bij de ontruiming te voorkomen, daarna liep het echter vrij snel uit de hand.

De reactie van 'de' kraakbeweging na de ontruiming was in vergelijking met vorige ontruiming (bv. de Lucky Luik) nogal rustig te noemen. Van rellen of iets dergelijks was geen sprake, en zelfs de demonstratie s' avonds verliep rustig, en werd er - zo er gegooid werd - vrijwel alleen met verrotte witte kolen gegooid.

In de media werd de anderhalve gebroken ruit en de door een steen getroffen fotograaf uiteraard breed uitgemeten (immeers, had van Thijn niet alles van zijn kant gedaan om "het" geweldloos te laten verlopen ..), maar toch konden van Thijn noch Valken er niet onder uit toe te geven dat de nasleep bij deze ontruiming ook hen meeviel.

Die meevaller was in ieder geval op geen enkele wijze te bespeuren bij het optreden van de rechercheurs in burger: 'stillen'. Van het oor

Van het oorspronkelijke doel bij het opzetten van aanhoudingseenheden in oktober 1980, namelijk observeren en aanhouden, blijkt weinig over te zijn. Steeds meer lijkt het erop dat aanhoudingseenheden zich geroepen voelen om standrecht en eigen richting uit te voeren. 'Verdachten' (welke criteria zij daarvoor aanleggen zijn onduidelijk, maar vinden waarschijnlijk geen grond in het wetboek van Strafrecht) worden niet langer aangehouden, afgevoerd en op het hoofdburo in de voor deze gelegenheid vrijgemaakte cellen vastgezet, maar worden ter plekke, liefst in een afgelegen steeg, zonder pers en publiek afgerost.

Dat gebeurde onder andere ook op de Dag van de Onrust op 10 februari. Toen werden de 'dienders' gesnapt door een ANP-fotograaf. De Waarheid gaf hier duidelijk commentaar op, de Volkskrant drukte de foto van een in een steeg inelkaar geslagen kraker en drie stillen op de loop zonder commentaar af. De aanhoudingseenheden worden ook in de media niet of nauwelijks gekritiseerd.

EIGENHANDIG OPTREDEN

In BLUF! nr. 106 staat een interessant verslag over het optreden van stillen op de Dag van de Onrust.

" De observatie-eenheden, de petten en stillenbussen werden gekommandeerd door een staf op het hoofdburo. Wat hierbij opviel was dat de aanhoudingseenheden erg los van het algemeen kommando op het HB opereerden, andere inschattingen als het politiekader maakten, en dus ook sneller wilden ingrijpen. (...) Waar het tot confrontaties kwam, was dit vooral omdat de aanhoudingseenheden, zoals op de politieradio te horen was, op ingrijpen aandrongen. Kontinu werd er stemming gemaakt door een situatie bedreigender voor te stellen als die in werkelijkheid het geval was. Een aanhoudingseenheid: "Uit perceel Singel 445 wordt allerlei rotzooi naar beneden geflikkerd, er worden ook stenen naar beneden gegooid, en op de Bloemenmarkt hebben punkers een bloemenkraan omgegooid". Navraag leerde ons dat uit Singel 445 confetti gestrooid werd en dat op de Bloemenmarkt iemand achterna gezeten werd en zo in een emmer met bloemen terecht kwam. "

" Om half 2 werd op het Nassauplein het standbeeld van Domola Nieuwen-

huis wat aangepast aan de huidige tijd. Ook hier eskaleerde de boel omdat een aanhoudingseenheid op ingrijpen aandrong en dit uiteindelijk eigenmachtig deed. ("Er zitten punkers op het beeld van Troelstra en die wouwen we d'r effe afhaken"). Dit was allang bekend bij het centraal commando, die er niets aan wilde doen zolang het ludiek bleef. Goed, het geheel eindigde in een rel, de politie deed een poging om de Haarlemmerpoort binnen te vallen, hoewel daar ook geen opdracht toe gegeven was en er werden twee arrestaties gemaakt."

"De 5910 (een aanhoudingseenheid) vroeg aan het centraal commando of zij een kijkje in de Kalverstraat mochten nemen omdat daar veel kra-
kers naar toe gevlucht waren. Het antwoord was: "Nee, dat hoeft niet." dat er daar toch mensen door stillen mishandeld zijn, kan je zien op een foto in de Waarheid en de Volkskrant."

Duidelijk blijkt dat 'stillen' er steeds meer hun eigen taakopvatting op na houden en dat ze bijna los opereren van het centraal commando. Op deze wijze groeien aanhoudingseenheden steeds meer uit tot een stelletje ge-
vaarlijke Wild West cowboys die te pas en te onpas overgaan tot actie. Dit soort optreden kenmerkte ook de gebeurtenissen op de Nieuwe Zijds-
Voorburgwal na de ontruiming van Wijers. Daar werden charges uitgevoerd met arrestatiebusjes. Doelbewust werd ingereken op mensen die zich niet in het minst verzetten tegen M.E. of 'stillen' en die n.b. al op de af-
tocht waren. Op de bijgaande foto wordt duidelijk hoe een en ander in z'n werk ging.

Op de perskonferentie dinsdagmiddag om 16.00 werd aan Hoofdcommissaris Valken gevraagd of dit soort optreden onder zijn verantwoordelijkheid viel. Hij antwoordde hierop "Nee". En zei toe dit optreden uit te zoe-
ken. Het resultaat van dat 'onderzoek':

Buro Voorlichting van de politie deelt ons een week later mede dat het hier ging om het aanhouden van mensen. En volgens dit bureau "moet er wel met snelheid in de richting van mensen gereden worden om aanhoudingen te kunnen verrichten, want anders zijn de daders weg".

In een busje kan je o.i. geen aanhoudingen verrichten, niet selectief te werk gaan. Alleen mensen aanrijden en zo uitschakelen.....

Uit BLUF! (106) over het optreden van stillen op de Nieuwe Zijds: "Terwijl er toch bijna niets gebeurde aan acties op de Nieuwe Zijds, bijna geen stenen, geen barrikades of wat ook, was het aantal gewonden en arrestaties aanzienlijk:

De stillen, de 'doodseskaders' van van Thijn, die maar liefst met 4 busjes en Chrevolets een angstterreur uitoefenden op dat kleine stukje Nieuwe Zijds. Na een ME-charge reden ze meestal als gekken door de hollende menigte waarna ze willekeurig iemand in de achterhoede klemreden, in el-
kaar sloeger en afvoerden (zie foto's). De pistolen werden gerokken toen er vanaf een dak een vaas 'viel' en eerst omhoog gericht, daarna op om-
standers die aan het schelden en 'beledigen' waren. De busjes konden helemaal vrijuit gaan, er was vrijwel geen verzet tegen. Ze werden niet aangevallen, er werden geen stenen tegen gegooid, niets."

OFFICIELE RICHTLIJNEN

Interessant is om te kijken hoe de officiële richtlijnen eruit zien en hoe stillen die 'hanteren', cq negeren.

R7: Een aanhoudingseenheid treedt alleen op tegen strafbare feiten die voldoende zwaar zijn. (Toelichting: tegen kleine feiten zoals bij-
voorbeeld het omtrekken van een verkeersbord wordt in principe niet opgetreden).

's-Middags was de situatie op de Nieuwe Zijds vrij rustig en het is de vraag of die enkele steen het optreden rechtvaardigd waarbij zon-
neklaar was dat de 'dader' in ieder geval niet opgepakt kon worden.

Of moest er door gram te halen een 'voorbeeld' gesteld worden?

R12: Een aanhoudingseenheid maakt geen gebruik van een vuurwapen, anders dan ter noodzakelijke verdediging, zoals bedoeld in art. 41 Strafrecht. Vuurwapengebruik is dus uitsluitend defensief. (Toelichting:door aanhoudingseenheden moet de discipline opgebracht worden om liever terug te trekken dan het vuurwapen te trekken, uiteraard met uitzondering van gevallen van duidelijke noodweer (art. 41 Wetboek van Strafrecht)).
Zoals ook al blijkt uit het relaas uit BLUF! over de Nieuwe Zijds en andere gelegenheden moeten we constateren dat het dreigen met vuurwapens steeds vaker toeneemt.

R13: Een aanhoudingseenheid die een arrestant in zijn macht heeft, behandelt deze korrekt.

R21: Indien er sprake is van een rustige situatie, dient een aanhoudingseenheid niet aanwezig te zijn. Dit werkt slechts provocerend op de tegenpartij die vrij snel in de gaten heeft dat er tussen hen politiepersoneel bevindt.

R23: De kommandant van een aanhoudingseenheid dient in de buurt te zijn van zijn eenheden en coördinerend op te treden met de ME-kommandanten en de staven aan het HB. De kommandant dient zijn eenheden van goede informatie te voorzien.

R31: Over de wijze van geweldsaanwending dient binnen de groep overeenstemming te zijn. Het aan te wenden geweld dient tot een minimum beperkt te blijven.

R32: Het daadwerkelijke optreden tijdens een gewelddadige demonstratie dient bij voorkeur te geschieden op plaatsen waar normaliter veel publiek komt.

Geen van deze richtlijnen worden consequent nageleefd door de aanhoudingseenheden. Steeds meer lijken ze hun eigen bevalvoering erop na te houden. Hun oorspronkelijke doel lijkt uit het oog verloren. Het maken van arrestaties gebeurt wel (24 in totaal). Na de ontruiming van Wijers zijn 7 mensen opgepakt op grond van artikel 53 van de APV, 15 op grond van art. 141 wetboek van Strafrecht, een arrestatie is verricht op grond van belediging en 1 op grond van verboden wapenbezit. De redactie van art. 53 APV en de uitleg aan artikel 141 Sr. zijn dusdanig ruim dat het niet noodzakelijkerwijs gaat om arrestaties van personen die zich ook daadwerkelijk schuldig hebben gemaakt aan het overtreeden van deze artikelen (zie hiervoor ook het artikel over het niet gebruiken van de Noodverordening).

De vraag onzerzijds is dan ook of deze aanhoudingseenheden überhaupt wel doelmatig zijn.

Als we daar dan ook nog het standrecht, de eigen richting, het provocerende karakter, het veelvuldig dreigen met vuurwapens bij optellen komen we als Klachtenbureau tot de konklusie dat deze aanhoudingseenheden - die neigen zich aan een ieders controle te onttrekken - liever vandaag dan morgen opgeheven moeten worden.

We vragen ons zowieso af of intimidatie en terreur een legitiem doel van overheidsgeweld mag zijn. Die intimidatie en terreur gaan, gezien de optredens van aanhoudingseenheden tot nu toe, zo ver dat de overheid haar eigen rechtsregels aan de lopende band met de voeten treedt. Een ongehoord grof optreden, dat later weer keurig in de doofpot gestopt wordt. Ondanks alle zware klachten en de veelvuldige overschreiding van de eigen instructies is nog nooit een klacht tegen de aanhoudingseenheden

gegrond verklaard. Aanhoudingseenheden mogen blijkbaar alles. Wij zien ze nauwelijks meer als politie, maar als een regelrechte knokploeg die onder dekking van hogerhand hun terreur mogen uitoefenen. Het wordt tijd dat 'hogerhand' kleur bekend en die dekking laat vallen.

Als politie en justitie werkelijk de beeldvorming van de politie willen verbeteren bij het publiek, en het publiek niet willen misleiden met vertekende aantallen arrestanten door uitholling van het recht, dan zou dat een goede stap in de richting zijn.

'Rennen, fotografen'

Dienders dienden als knokploeg

Van een verslaggever

Een fotograaf van het ANP heeft vrijdagmiddag een groep politiemensen in burger betrappt die met de blote hand een aantal mensen in elkaar sloegen. Eén en ander speelde zich rond 3 uur af tijdens een blokkade die deelnemers aan de „dag van de onrust” uitvoerden op het Muntplein in de hoofdstad.

De fotograaf herkende leden van knokploeg als bij het politiebureau Lijnbaansgracht werkzame agenten. Ze reden als ploeg in twee busjes en een personenauto in de omgeving van de rellen rond, kennelijk als een soort arrestatieteam. In dit geval echter hielden ze zich bepaald niet bezig met arresteren.

Toen ze dan ook door de fotograaf bij hun illegale sloopwerk betrappt werden, werd er geroepen „rennen, fotografen”. En als misdadigers vluchtten de politiemensen heen.

De foto's zijn genomen in een kromlopend steegje tussen de Kalverstraat en het Singel, vlakbij het Muntplein. Op de eerste foto rennen drie agenten weg voor de fotograaf. De fotograaf ging hen achterna en stultte om de hoek van het steegje op een vierde agent die daar nog bezig was met een ander slachtoffer.

Bij het passeren van zijn vluchtende collega's liet ook deze Dieenaar der Gerechtigheid zijn prooi los.

Bij de recherche van bureau Lijnbaansgracht ontkent men de gevraagde gebeurtenis. „We zijn daar niet met recherche-personeel bezig geweest”, luidt het antwoord, dat de mogelijkheid open laat dat het om geüniformeerd personeel in burger is gegaan, maar daarover kon men aan het bureau vrijdagavond niets vertellen.

Een betrappt lid van de knokploeg met zijn slachtoffer.

De agenten vluchten weg voor de fotograaf.

LOZE WOORDEN.....

Na de ontruiming van de Lucky Luik en de Paula Pot op 11 en 12 oktober 1982 kwamen er 95 ernstige klachten binnen bij het Klachtenburo Politie-optreden.

Naar aanleiding van 77 van deze klachten zijn in 1983 twee rapporten verschenen:

- rapport "Klachtenonderzoek, Geen Noodzaak ?". In dit rapport staat een verslag van een onderzoek naar het grootste deel van de 95 klachten door een groep van 4 politie-ambtenaren die daarvoor speciaal vrijgesteld werden. De klagers en de commandanten van de M.E. werden gehoord. Het was dus een intern onderzoek van de politie. Het rapport kwam tot stand o.l. van de Heer Koenders (rapport Koenders).
- rapport "Klachtenonderzoek, Noodzaak !". Dit rapport is een verslag van een commissie, ingesteld door Burgemeester Polak, over het politie-optreden en het rapport Koenders. Voorzitter van de commissie was Dhr. Roethof (rapport Roethof).

Tweeëntwintig klachten zijn uiteindelijk door de Rijksrecherche onderzocht. Hieronder vielen de zwaarste klachten. Deze zijn niet in het onderzoek van de politie, noch in het rapport Roethof geëvalueerd.

In de voornoemde rapporten worden o.a. aanbevelingen gedaan en konklusies getrokken, waar de politie lering uit zou kunnen trekken bij een volgend grootschalig optreden. Voor degenen, die een klacht hadden ingediend is er niet veel uitgekomen. Zij kregen geen individuele afhandeling van hun klacht. De 22 klachten die de Rijksrecherche onderzocht zijn door de Officier van Justitie alle geseponeerd, omdat niet mogelijk bleek de betrokken agenten te achterhalen.

Wat is er terecht gekomen van de aanbevelingen uit de rapporten Roethof en Koenders tijdens en na de ontruiming van Wijers ?

De tactiek van Burgemeester Van Thijn was een zg. open kaart-tactiek. Hij kondigde de ontruiming van te voren aan. De bewoners van Wijers hadden aangekondigd zich geweldloos te verzetten.

Dinsdagochtend werd tot de ontruiming overgegaan. Rond 10.30 begonnen de M.E.-ers met het uit het pand slepen van mensen.

De eerste aanbeveling uit het rapport Koenders luidt:

"De klachtengroep acht het zeer wenselijk dat groeps-, sectie- en pelotonscommandanten vaardigheden worden bijgebracht om de emotionele grenzen van hun groepsleden te onderkennen. Een te zware belasting van het personeel kan leiden tot emotionele ontladingen in vormen van geweldsaanwending."

De emotionele grens van de M.E.-ers, die mensen moesten wegslepen lag erg laag. Al na vijf minuten begonnen de eerste M.E.-ers hun zelfbeheersing te verliezen. Na een half uur werd dat kenmerkend voor vrijwel alle betrokken M.E.-ers. Ze begonnen te schoppen, te slaan en mensen aan hun haren naar buiten te slepen.

Er is na het rapport Koenders kennelijk weinig terecht gekomen van de verbetering van het incasseringsvermogen van M.E.-ers. Mensen geweldloos uit een pand slepen kan toch moeilijk omschreven worden als "een te zware belasting van het personeel".

Aangezien het politie-optreden na een tijdje te gewelddadig werd, werd door de mensen in Wijers besloten het pand en masse te verlaten. Zij hadden geen zin dat het uit de hand zou lopen.

Aanbeveling 3.2.7. uit het rapport Koenders luidt:

"De klachtengroep acht het zeer gewenst dat steeds zoveel mogelijk maatregelen worden genomen te voorkomen dat rellen in de vechtfase belanden".

Het leek er echter meer op dat de politie de geweldloze optocht van mensen die uit Wijers kwamen, wilde provoceren tot een rel.

Na lang wachten mochten de mensen uit Wijers eindelijk doorlopen. Voordat iedereen echter door een heel smal steegje (Klimopsteeg), dat naar de Spuistraat leidt, kon lopen, vonden vier M.E.-ers te paard het nodig nog even flink door de menigte te rausen. Aan het einde van het steegje stonden ze weer, en drongen de opgepropte mensen, volkomen onnodig, terug door de paarden tegen ze aan te duwen. Niemand van de mensen liet zich echter provoceren en daardoor liep deze situatie niet uit de hand.

Aanbeveling 3.2.2. uit het rapport Koenders luidt:

"Leden van de peletons dienen te worden getraind in het verwerken van de zich bij hen manifesterende emotionele belasting. Gewelddaanwending met de functie van uitlaatklep wordt onwenselijk geacht".

Uit de klachten die bij het Klachtenburo Politie-optreden binnen kwamen is gebleken dat de M.E.-ers wel degelijk gebruik hebben gemaakt van geweld als uitlaatklep. Mensen werden steegjes in gedreven en in die steegjes ongenadig afgestraft, waarbij vaak gescholden werd door de M.E.-ers.

Het rapport Roethof zegt over het insluiten van mensen door de M.E.:

"Het middel van insluiting beschouwt de commissie als riskant, omdat de praktijk heeft uitgewezen dat de kans op wederzijdse geweldpleging daardoor toeneemt, aangezien de ingeslotene alles in het werk zullen stellen uit handen van de politie te blijven".

Insluitingstactieken zijn inderdaad riskant, maar meer omdat de mensen, die ingesloten zijn geheel overgeleverd zijn aan de M.E. en als enig verweer hun hoofd kunnen beschermen en roepen "niet slaan, niet slaan". Het gevaar van de insluitingstactiek zit hem in het feit dat de M.E.-ers deze tactiek gebruiken om mensen af te straffen en niet om de openbare orde te handhaven.

Aanbeveling 3.2.9. uit het rapport Koenders luidt:

"Voordat tot geweldgebruik wordt overgegaan, dient de politie het aanwezige publiek te vorderen zich te verwijderen".

Daarbij raadt het rapport aan de apparatuur te verbeteren zodat de vorderingen beter gehoord kunnen worden.

Getuige de klachten schortte het nogal aan de duidelijkheid van de vorderingen. Bovendien is het moeilijk je te verwijderen, als je ingesloten bent in een (doodlopend) steegje.

Tijdens de rellen rondom de Lucky Luik schortte net aan de communicatie tussen de M.E. en waren zij niet goed voorbereid. De aanbevelingen die het rapport Koenders hierover gedaan heeft zijn, als een van de weinige, wel goed opgevolgd. De politie (en met name de M.E. gedurende de ontruiming) wist precies wat er ging gebeuren.

Het resultaat hiervan was echter niet dat het politie-optreden rustiger verliep. Het optreden was keihard en repressief. De verwondingen van de klagers waren dan ook niet gering: gebroken been, verbrijzelde neus, zwaar oogletsel, beten door honden enz.

Zowel in het rapport Koenders als in het rapport Roethof wordt de disproportionele geweldpleging door de M.E.-ers geweten aan het feit dat de M.E.-ers te lang werden ingezet. Aanbeveling 3.2.3. uit rapport Koenders:

"De inzet van M.E.-eenheden dient zoveel mogelijk op een aanvaardbare wijze plaats te vinden. Te lange inzet en daarbij opgelopen - en wellicht ook opgekropte spanningen kunnen leiden tot de onder 3.2.1. genoemde emotionele ontladingen".

Het rapport Roethof zegt hierover:

"In de eerste plaats moesten de als eerste ingezette M.E.- en mar-rechaussepeletons te lang in actie blijven. De emotionele belasting bij het tot deze eenheden behorende personeel, die bij M.E. inzet toch al hoog is, werd daardoor nog eens sterk vergroot, hetgeen tot toenemende frustratie/agressie bij bedoelde functionarissen heeft geleid".

Bij en na de ontruiming van Wijers is het echter moeilijk om te praten van overbelastte en vermoeide M.E.-ers.

Het lijkt er meer op dat de M.E.-ers hun agressie putten uit de vooroordelen die bij een groot deel van de M.E. wellicht bestaan t.a.v. krakerssters, punks, mensen met een leren jasje enz. Blijkbaar is het niet genoeg de praktische werkomstandigheden van de M.E. te verbeteren om er voor te zorgen dat hun optreden minder agressief wordt. De mentaliteit van deze mensen t.a.v. andersdenkenden zou veranderd moeten worden.

Overigens werden de in dienst zijnde M.E.-ers, in tegenstelling tot bij de ontruiming van de Lucky Luik, na $\pm$ 6 uur afgelost.

Aanbeveling 3.2.5. uit het rapport Koenders:

"Het is wenselijk dat diegenen, die blijk hebben gegeven van de zware belasting waaronder soms bij M.E.-optredens moet worden gewerkt, niet goed aan te kunnen, of moeilijk te kunnen verwerken, van de M.E. worden ontheven. Daardoor kan ongewilde of ongewenste ontsparing in de toekomst worden voorkomen".

Het lijkt alsof deze aanbeveling nogal soepel wordt opgevat aangezien bij Wijers enkele M.E.-ers weer behoorlijk over de schreef zijn gegaan. Achteraf is het ook erg moeilijk de individuele M.E.-ers te achterhalen vanwege hun (nogal anonieme) uniform. Rugnummers zou een oplossing kunnen zijn voor een betere controle op individuele M.E.-ers en zou ervoor kunnen zorgen dat ongeschikte mensen uit de M.E. worden gehaald.

Over de aanhoedingseenheden zegt het rapport Roethof:

"De commissie beschouwt inzet van aanhoudingseenheden bij grootschalig politie-optreden als een positieve bijdrage om de geweldsspiraal om te buigen. Niet alleen gaat er een preventieve werking uit van de inzet van dergelijke eenheden: het M.E.-personeel raakt tevens minder snel gefrustreerd door de wetenschap dat daadwerkelijk wordt opgetreden tegen notoire reischoppers".

Als gekeken wordt naar hoe de aanhoudingseenheden bij Wijers hebben opgetreden, doet het wat vreemd aan om te zeggen dat ze de geweldsspiraal op een positieve manier beïnvloeden. Zij hebben, zonder zich te legitimeren, mensen in elkaar geslagen en daarna gewoon op straat laten liggen.

Met hun busjes scheurden ze rond, om af en toe uit te stappen, iemand te grijpen en op mensen in te rijden. Dit lijken meer knokploegtaktieken dan het positief ombuigen van de geweldsspiraal.

Over het vervoer van arrestanten zegt rapport Koenders in aanbeveling 3.2.21

"Ten aanzien van het vervoer van arrestanten beveelt de klachtengroep aan voertuigen in te zetten, zoals die in gebruik zijn bij de parketgroepen. Hierbij hebben arrestanten meer comfort en kunnen politiemensen en arrestanten gescheiden van elkaar vervoerd worden."

Bij de ontruiming van de Lucky Luik zijn veel klachten binnengekomen over mishandeling tijdens het vervoer naar het Hoofdburo. De busjes die aangesteld zouden worden zijn tot op heden (1½ jaar later) nog niet ingezet.

Over het inzetten van honden zegt de commissie Roethof:

"Naar de mening van de commissie dient het inzetten van honden in beginsel te worden voorbehouden voor statiese situaties. Mogelijke uitzonderingen dienen specifiek in de instructie te worden omschreven".

Van deze aanbeveling is niet veel terecht gekomen bij Wijers. Honden zijn wel degelijk voor veegoperaties gebruikt. Het inzetten van honden was bovendien volkomen overbodig en had alleen een eskalerende werking. Het is gebleken dat de zelfbeheersing van de honden zeer te wensen overlaat. Een van de klagers vertelde dat een hond zijn been niet meer wilde loslaten.

In de voorlaatste alinea van het rapport Roethof wordt gezegd:

"Tegelijkertijd moet de commissie echter tevens vaststellen, dat in bepaalde kringen een dergelijke minachting bestaat voor het functioneren van de rechtsorde en een dermate bereidheid wettelijke regels met voeten te treden en dit zonedig met gewelddadige acties te onderstrepen dat het de politie vrijwel onmogelijk wordt gemaakt daarop nog in alle opzichten evenredig en toch evenwichtig te reageren."

De bewoners van Wijers hebben echter alle legale wegen die er zijn te bedenken bewandeld om hun pand te handhaven tegen een Holiday-Inn Hotel, maar kregen op geen enkele manier gehoor voor hun argumenten.

Toen de ontruiming onafwendbaar bleek hebben de bewoners van Wijers het initiatief genomen de geweldsspiraal te doorbreken door een massaal maar geweldloos verzet te plegen. Van Thijn slaat zichzelf op de borst dat het allemaal zo soepel verlopen is, maar vergeet daarbij dat dit voor 99,9% te danken is aan de opstelling van de bewonersters van Wijers en dat het politie-optreden vaak onterecht en keihard is geweest. Alle aanbevelingen en mooie rapporten ten spijt.

De bewoners en sympathisanten van Wijers hebben duidelijk meer van de Lucky Luik geleerd dan de Amsterdamse politie.

De laatste aanbeveling van het rapport Koenders luidt:

"De klachtengroep beveelt aan alles in het werk te stellen om bij de bevolking de bekendheid met en het vertrouwen in de klachtenprocedure zoals die binnen de Amsterdamse politie is ontwikkeld te vergroten".

Twee vrouwen wilden naar aanleiding van het optreden van de M.E., die een vriend had afgeranseld en daarbij een zwaar oogletsel toebrachten, een klacht indienen. Op buro Warmoesstraat werd hen verteld dat zij helemaal geen klacht in konden dienen bij de politie over de politie, en dat klachtenformulieren helemaal niet bestonden.

Het vertrouwen en bekendheid met de klachtenprocedure is zowel bij het publiek als bij de politie blijkbaar gering. Daarom pleiten het Klachtenburo Politie-optreden en ook het rapport Roethof al tijden voor een onafhankelijke klachtenprocedure.

KONKLUSIES EN SAMEENVATTING

1. Bij de ontruiming van het kraakpand Wyers heeft Burgemeester Van Thijn zich gepresenteerd als een zg. 'vredesduif'. Een imago dat niet hem toekomt maar de bewonerssters en sympathisanten van Wyers. Zij maakten ruim van te voren hun strategie bekend, waardoor de Burgemeester zich de aankondiging van een ontruiming zonder -in zijn ogen- geweld kon permitteren. De ontruiming was gepland. Wat er na zou gebeuren was niet van te voren te plannen. Dat is dan ook evenredig uit de hand gelopen.
2. Van Thijn kondigde op zijn perskonferentie aan dat hij geen noodverordening zou uitvaardigen. Het gebruikelijke instrumentarium om tegen ordeverstoringen op te treden leek hem voldoende. Hiermee valt hij zijn voorganger Polak ogenschijnlijk af. Van Thijn had echter een drietal andere maatregelen met een juridisch even wankel of omstreden basis achter de hand:- artikel 53 APV
- en zeer ruime interpretatie van artikel 141 Wetboek van Strafrecht
- de methode Koppejan
Deze artikelen tezamen hebben dezelfde werking als de Noodverordening.
3. Tijdens de ontruiming van Wijers is gebleken dat de politie niet in staat is zonder geweld te reageren op geweldloos verzet. Al na vijf minuten begonnen de eerste M.E.-ers hun zelfbeheersing te verliezen. Na een uur wekte hun optreden de indruk niet meer onder controle van enig gezag te staan.
4. Wat bij de charges 's middags opvalt is dat ze er niet op gericht waren het publiek te verspreiden, maar dat ruiters, honden(geleiders) en M.E.-ers er duidelijk op uit waren mensen 'te grazen te nemen'. Vorderingen werden daarbij vaak achterwege gelaten.
Stillenbusjes zijn met hoge snelheid op het publiek ingereden. M.E.-ers hebben mensen in steegjes ingesloten en afgeranseld.
Er is wel degelijk, en zelfs op vrij grote schaal, onnodig politiegeweld toegepast. Het grote aantal gewonden getuigt hiervan.
Het politie-optreden volgt het welbekende patroon: redelijk binnen de perken zolang het om Wyers zelf, binnen het gezicht van de pers of vroeg op de dag was; en soms toch weer fors alle perken te buiten gaand als het verder van Wyers, uit het gezicht van de pers, of later op de dag was.
5. Van het oorspronkelijke doel bij het opzetten van aanhoudingseenheden in 1980 (observeren en aanhouden) blijkt weinig over te zijn. De officiële richtlijnen worden konsekwent met voeten getreden. Verdachten worden niet aangehouden, afgevoerd en op het Hoofdburo ingesloten, maar ter plekke onderworpen aan standrecht en eigen richting. Aanhoudingseenheden mogen blijkbaar alles. Wij zien ze nauwelijks meer als politie-ambtenaren, maar als een knokploeg die onder dekking van hogerhand hun terreur mogen uitoefenen.
Wij zijn van mening dat de aanhoudingseenheden ontbonden dienen te worden.
6. Volgens ons komen Van Thijn en Valken geen lof toe voor zaken die vanzelfsprekend behoren te zijn, zoals het vermijden van onnodig politiegeweld en het van te voren aankondigen van een ontruiming.
7. Het wordt tijd dat er een onafhankelijke klachtenprocedure wordt ingevoerd in Amsterdam (en de rest van Nederland), waarbij het onderzoek en indienen van klachten niet langer door/bij de politie geschiedt, maar bij een onafhankelijke klachtenkommissie zonder binding met het politiekorps. Zolang dit niet het geval is zal het Klachtenburo Politie-optreden klagersters adviseren hun klachten over grootschalig politie-optreden niet bij de politie in te dienen, maar bij de Nat. Ombudsman.

Klachtenburo Politie-optreden, Amsterdam
29 februari 1984.

